

*Prikaz***Jasminka Udovički******Kosovo – politika konfrontacije***

B 92, Edicija OKNO, Standard 2, Beograd 2001, 108. str.

Rat na prostoru bivše Jugoslavije počeo je i završit će na Kosovu – teza je u koju, nakon izbivanja sukoba u Makedoniji, počinjemo ozbiljno i vjerovati.

Moderna povijest jugoistoka Europe isprepletana je kontraverznim pitanjima, a nakon izbivanja sukoba u Makedoniji, okosnicu definitivno čini albansko pitanje i njegovo rješavanje kao jamstvo stabilnosti i sigurnosti čitave regije.

Prof. Udovički u svojoj knjizi obrađuje aspekte konfrontacije Srba i Albanaca tijekom 19. i 20. stoljeća, te kao vrstan sociolog, uz političke i povijesne aspekte, naglašava ograničavajuće faktore socijalne, kulturne i ekonomske integracije Albanaca i Srba na Kosovu.

U prvome dijelu knjige (*U samom srcu grupe*), dan je povijesni prikaz političke manipulacije obje etničke grupe od pada Otomanskog Carstva do balkanskih ratova 1912–1913. Upravo se u tom razdoblju počinju stvarati političke stranke na osnovi etničke pripadnosti (1878. osnovana je prva albanska nacionalistička organizacija – Prizrenska liga), sa svrhom da dominiraju tim prostorom i da zadovolje nerealne i krajnje maksimalizirane zahtjeve obje etničke grupe.

Balkanske ratove prof. Udovički smatra začetkom neprijateljstva između Srba i Albanaca koji su eskalirali stvaranjem socijalističke Jugoslavije.

Autonomijom Kosova i stvaranjem svojevrsnoga građanskoga društva pod krinkom bratstva i jedinstva prividno je prikrivano nepostojanje adekvatnoga pravnog sustava i pravne države koja bi, na osnovi jasnih pravnih kriterija, mogla rješavati konflikte u multietničkoj zajednici što je bilo Kosovo.

Naprotiv, u tom nedorečenom sustavu došlo je do stvaranja i etničke i kulturne zatvorenosti obje zajednice (paralelni obrazovni sustavi, nepostojanje mješovitih bračnih zajednica...).

Jugoslavija je osamdesetih godina bila u teškoj gospodarskoj krizi koja je bila osobito izražena na Kosovu.

* Jasminka Udovički profesor je sociologije i filozofije umjetnosti na Massachusetts College of Art u Bostonu (SAD), najstarijoj američkoj umjetničkoj akademiji. Prof. Jasminka Udovički bavi se uz sociologiju i poviješću Balkana i posljedicama raspada bivše Jugoslavije. Zajedno s Jamesom Ridgewayjem priredila je knjige *Yugoslavia's Ethnic Nightmare* (Lawrence Hill Press, 1995) i *Burn This House: The Making and Unmaking of Yugoslavia* (Duke University Press, 1977, 2000).

Tendencija zatvaranja određenih ekonomskih aktivnosti u društvu (za-pošljavanje prema etničkoj pripadnosti i sl.) ponovo je ogorčilo Albance, a savezna ih je vlada proglašavala "iredentistima", "kontrarevolucionarima" i "separatistima".

U ovome je dijelu naglašen ekonomski faktor kao čimbenik sukoba koji uz nepostojanje nevladinih udruga, slobode medija, kulturnih i drugih institucija u nerazvijenom civilnom društvu rezultira novom smjenom političkih elita i revoltom podčinjenih.

Drugi dio (*Vrenje*) knjige prof. Udovički završava konstatacijom da su događaji 80-ih i osobito 90-ih bili zvono koje je najavilo smrt Jugoslavije.

U trećem dijelu (*Period nenasilja*) obrađeno je vremensko razdoblje od 1990. do 1997. Nakon represija srpskog režima 80-ih, Kosovo 90-ih živi kao paralelna država.

Iako mnogi Albanci razdoblje nenasilja smatraju stagnacijom borbe za vlastitu državu, svijet je sposobnost Albanaca da pružaju nenasilan otpor samo deklarativno podržao.

Posljednju prekretnicu u albanskom stavu prema nenasilju obilježio je Dayton, u kojemu se nitko nije niti osvrnuo na Kosovsku krizu. Godine 1993. vlada Srbije ponovo manipulira etničkim pitanjima na Kosovu kako bi odvratila pažnju javnosti od teške socijalne i gospodarske situacije.

Do kraja knjige obrađuje se vremensko razdoblje u kojem Kosovo postaje međunarodni problem, a u rješavanje sukoba uključuju se i međunarodne snage.

Uključivanje međunarodnih autoriteta u rješavanje Kosovske krize prof. Udovički smatra pokušajem okončanja divljanja šovinizma i hegemonizma.

Udar na infrastrukturu srpskog velenacionalizma za vrijeme trajanja NATO-ova udara na Jugoslaviju značio istodobno i suprotstavljanje albanskom nacionalizmu.

Od kapitalnog je značenja kako će politički biti riješeno albansko pitanje, jer bi stvaranje velike Albanije rezultiralo zaustavljanjem procesa rješavanja nacionalnog pitanja u drugim zemljama jugoistoka Europe u kojima je nacionalizam dominantna, a procesom demokratizacije nacionalističke strasti tek pomalo bivaju kontrolirane.

Za discipliniranje nacionalizma, šovinizma i hegemonizma na Balkanu na raspolaganju su vojne, političke i ekonomske metode. Uspostavljanje KFOR-a, uz vodeću ulogu NATO-a, predstavlja, prema prof. Udovički, povijesni prevrat na balkanskom i globalnom planu.

S krajem lokalnih hegemonizama neće nestati i nacionalističke pretenzije i stranke, što bi moglo unaprijediti razvoj terorizma kao sredstva nacionalističkih ciljeva, te nefunkcioniranje medija na načelima slobode izražavanja i profesionalizma.

Povijest odnosa koji su u knjizi prof. Udovički pregledno obrađeni ukazuju na to da o zajedništvu Albanaca i Srba ne može biti niti govora, ali da je moguće stvaranje elementarne razine međuetničke tolerancije.

Ove su dvije etničke grupe najčešće živjele jedna pored druge kao dva svijeta u kojima se, u pravilu, radilo na negaciji, a ne na afirmaciji svih objektivnih različitosti koje su postojale između dvaju naroda.

Eksplozija etno-kulturnog pluralizma, što ga u zadnje vrijeme barem deklarativno nameću nove vlasti u SRJ, nije problem po sebi. Problem nastaje iz činjenice da se ne redefinira relacija između Albanaca i Srba na Kosovu, a problemi se mogu rješavati jedino pomoću raspoloživih političkih i pravnih mehanizama.

Postavlja se pitanje je li samo odsustvo nasilja dovoljno kao glavni indikator u evaluaciji preventivnih mjera ili se mora voditi računa o činjenici da ovaj, već stoljetni, konflikt sadrži duboko isprepletene interne i eksterne faktore?

Uz dvogodišnju vremensku distancu, a nakon akcije NATO-a, postavlja se i pitanje jesu li kalkulacije međunarodne zajednice bile pogrešne ili su jednostavno proizvod njene kratkovidne i često divergentne politike prema Kosovskoj krizi? Ili je, možda, postojala pozadina Kosovske krize u vremenu u kojem se više ne ratuje za teritorije, već za izvore nafte i pitke vode koji su glavni faktori međunarodnih odnosa?

Jasno je jedno, a to je da je u posljednjoj fazi konflikta međunarodna pomoć poprimila karakter involviranja u sam konflikt, poglavito u namećanju krajnjeg rješenja.

Izgradnja međuetničkog povjerenja na mikro- i makrorazini prioritet je i osnovni uvjet za očuvanje mira u čitavoj regiji. Stoga knjigu *Kosovo – politika konfrontacije* svakako možemo smatrati korakom u stvaranju mira na ovim prostorima.

Prof. Udovički prikazala je Kosovo i Kosovsku krizu izvan političkih i ideoloških klišeja. Svojim dobrim poznavanjem povijesti i odnosa na ovim prostorima autorica je dala presjek sukoba, nalazeći pritom balans između nametanih političkih rješenja i tradicionalnih razlika između dvije etničke grupe na Kosovu.

Kombinirajući povijesne činjenice s originalnim sociološkim tezama, autorica ostavlja dovoljno prostora za razmišljanje i za donošenje vlastitih stajališta i zaključaka.

Knjiga *Kosovo – politika konfrontacije* predstavlja važan korak u smjeru suvremenoga, neideološkog pogleda i u prošlost i u budućnost Kosova i čitavog prostora jugoistoka Europe.

Vesna Kiprijanovska